

Lisäksi Lu liittää kirjaansa preluudin ja epilogin muodossa otteita kreikkalaisesta mytologiasta. Kirjan teksti ei suoraan näihin lainauksiin viittaa, vaan ne jäävät lukijan tulkinnan varaan. Tämä on toki kiehtova tapa saada lukija miettimään itse mytologian kytköksiä kirjan teemaan, mutta samalla riskinä on tahaton eurosentrisyys. Aloittaminen ja lopettaminen perimmiltään eurooppalaisen mytologian kuvastolla heikentää kirjan kykyä edistää dekolonisaation voimaa tieteessä.

Tästä huolimatta *Justice and Reconciliation in World Politics* on tärkeä avaus maailmanpoliittisen tieteen saralla. Se tarjoaa eväitä syvempään pohdintaan oikeuden merkityksestä ja tavoista, joilla voidaan etsiä sovintoa ihmisryhmien tai valtioiden välillä. Lu toteaa, että yhteiskunta on oikeudenmukaisempi, jos yhteiskunnalliset instituutiot ja päätöksenteko eivät ole keskittyneitä vain yhteen paikkaan. Suomessakin sopii miettiä, millä tavalla oman yhteiskuntamme rakenteet ovat epäoikeudenmukaisia ja miten niitä tulisi muuttaa. Tulevan saame-laisten ja valtion välisen sovintokomission aikana näitä kysymyksiä on kohdattava. Sovintokomissiota valmistelevia tai siitä kiinnostuneita kehotan lukemaan juuri tätä kirjaa. Ylipäänsä kansainvälisestä oikeudesta kiinnostuneille ja oikeudenmukaisuutta tavoitteleville ihmisille *Justice and Reconciliation in World Politics* on hyvä alku avaamaan uusia näkökulmia keskusteluun.

Reetta Humalajoki, PhD, Suomen Akatemian tutkijatohtori, Pohjois-Amerikan tutkimuksen John Morton -keskus, Turun yliopisto

EMMANUEL KATONGOLE **The Journey of** **Reconciliation: Groaning** **for a New Creation in** **Africa. Maryknoll, NY: Orbis** **2017. 189 s.**

Suurin osa kristittyjen silmittömän terrorin uhreista on kristittyjä. Ruandan kansanmurhassa kristityt tappoivat kristittyjä heti pääsiäisjuhlinnan lopetettuaan – onhan Ruanda lähes yksinomaan kristitty maa. Ruandan pieni muslimiyhteisö eristäytyi verilöylystä ja piti yhtä. Ruandan kansanmurha tuotti ruumiita kuitenkin vain vajaan viidesosan Kongon sotien uhrimäärästä. Kongokin on valtaosin kristitty maa. Missä vika?

Tätä pohtii myös ugandalaislähtöinen Emmanuel Katongole, jonka vanhemmat, toinen hutu ja toinen tutsi, ovat lähtöisin Ruandasta. Yhdysvalloissa sijaitsevan Notre Damen yliopiston teologian ja rauhantutkimuksen apulaisprofessori on taustaltaan katolinen filosofi ja systemaattinen teologi. Kun hän oli Belgiassa suorittamassa tohtoriopintojaan, hänen vanhempiensa synnyinmaassa leimahti pitkään kytenyt väkivallan aalto. Tuolloin Katongole koki, että hänen filosofiset ja teologiset metodinsa ja kysymyksensä eivät enää riittäneet. Tästä alkoi älyllinen, hengellinen ja metodologinen matka, jonka yksi virstanpylväs tämä kirja on.

The Journey of Reconciliation: Groaning for a New Creation in Africa on kokoelma Katongolen luentoja, artikkeleita ja puheita sovitukselta ja sovinnosta ("reconciliation" kääntyy molemmiksi). Ne liittyvät pääosin Ruandan ja Burundin sekä Itä-Kongon ja Pohjois-Ugandan konflikteihin. Kirjoittajalla on henkilökohtainen suhde näihin eri tavoin toisiinsa kietoutuneisiin konflikteihin, ja älyllisen pohdinnan ohella henkilökohtainen identiteetin taso (kristittyinä, ugandalaisena, afrikkalaisena, etnisyydeltään epämääräi-

senä) tuo kirjaan mielenkiintoista kerrostuneisuutta. Kirjan kokoelmaluonne on hiukan ongelmallinen siinä mielessä, että se tuo mukanaan toistoa ja toisaalta tekstit ovat josain määrin keskenään erityyppisiä.

Aiemmin Katongole on kirjoittanut merkittäviä systemaattisen teologian ja politiikan leikkauspisteessä olevia kirjoja, kuten *The Sacrifice of Africa* ja *A Future for Africa*. Näissä yhtenä keskeisenä teemana on, ettei aktivistinen touhottaminen nosta Afrikkaa suosta. Uusi kirja jatkaa tätä näkemystä. Sinänsä hyvätahtoiset projektit, joissa kitketään korruptiota, perustetaan yhdistyksiä ja vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa, valuvat kuin vesi hanhen selästä, jos perustavanlaatuisiin ongelmiin ei löydy ratkaisua. Afrika tarvitsee uusia poliittisia visioita ryöväämisen ja voitontavoittelun tilalle. Ilman syvälle ulottuvaa arvojen muutosta Afrikalla ei ole tulevaisuutta.

Katongole esittää painokkaasti, että kristinusko on poliittinen. Poliittikkaa ja uskontoa ei voi erottaa toisistaan, sillä uskonto ei ole yksilön mielensisäinen rauhan hallintaväline vaan elämään tässä ja nyt merkittävästi vaikuttava todellisuus. Siksi se on poliittikkaa. Katongolen näkemys on hyvin afrikkalainen, vaikka hän ei sen afrikkalaisuutta korostakaan. Uskonnon ja muun elämän välinen erottelu on muualta tuotu ajatus; afrikkalaisissa kielissä ei yleensä ole alun perin edes sanaa "uskonto". Afrikkalaiset poliitikot kyläkin kannattavat uskonnon ja politiikan erottamista aina silloin, kun kirkonmiehet arvostelevat heitä.

Kuten kirjan otsikkokin ilmaisee, sovitus ja sovinto ovat Katongolen mukaan kristinuskon kantava teema ja samalla lääke Afrikan haavoihin. Katongolen teologinen työskentely pohjaa paljolti Paavalin teologiaan, kuten sovinto-teemassa usein on tapana. Hän nivoo kunnan katolisen teologin tavoin Jumalan ja ihmiskunnan välisen sovituksen yhteen ihmisten välisen sovinnon kanssa. Sovinto-tematiikassa Katongole

häilyy kristillisen haaveilevan romantiikan ja oikeudenmukaisuuden vaateen välillä. Toisaalta hän ylistää pyyteettömästi katumattomille vainoajilleen anteeksi antaneita kristittyjä, mutta toisaalta hän kuitenkin vaatii oikeudenmukaisuutta. Voidaan kuitenkin kysyä missä määrin ehdotonta anteeksiantoa korostava kristillinen romantiikka on osaltaan edesauttanut rankaisemattomuuden kulttuurin syntyä Afrikassa. Miten väärämielisiin ja julmiin johtajiin vaikuttaa se, että he tietävät uhriensa indoktrinoivan itseään antamaan anteeksi jopa ilman katumusta ja väärintekojen sovitamista? Onko tässä kyse pohjimmitaan kolonialismin aikaisesta alistumisen teologiasta, jota afrikkalaisille kaupattiin? Voidaan jopa kysyä Anthony Bashin tavoin, onko tällainen tulkinta sovinnosta edes eettisesti hyväksyttävä.

Katongole kuitenkin tasapainottaa ehdottoman anteeksiantamuksen ajatusta vaatimuksella oikeudenmukaisuudesta. Hänelle oikeus ei ole etupäässä sitä, että rikos johtaa rangaistukseen, vaan sitä, että rikoksen aiheuttama tuho ihmissuhteissa, mielissä ja aineellisessa elämässä korjataan. Hänen painopisteensä on siis enemmänkin restoratiivisessa kuin retributiivisessa oikeudessa.

Metodologisesti Katongolen kirja on systemaattisen teologin askel kohti empiriaa. Katongole on työskennellyt suurten järvien alueen (Itä-Kongo, Ruanda, Burundi, Uganda, Kenia, Tansania) uskonnollisten johtajien rauhanaloitteen piirissä ja palannut toistuvasti kotiseudulle, jolla hän on tehnyt haastatteluja ja käynyt tutustumassa sovinnon kannalta olennaisiin paikkoihin ja yhteisöihin. Hän kuvailee metodologista muutosta eräänlaiseksi narratiiviseksi käänteeksi, jossa hän on havainnut kertomusten mahdin. Tämä ei ole kovin yllättävä käänne, kun otetaan huomioon, että Katongole tulee vahvan suullisesta kertomuspainotteisesta kulttuuritaustasta ja

että politiikka yleensäkin rakentuu myyttien ja kertomusten varaan. Lisäksi teologiassa ylipäättään on tapahtunut jonkin verran narratiivista käännettä.

Tässä kirjassa narratiivisuus tarkoittaa lähinnä sitä, että kertomukset toimivat anekdoottimaisina esimerkkeinä teologis-eettisistä kysymyksistä. Niiden avulla kuvitetaan teologis-teoreettista pohdintaa, ja välillä ne myös auttavat syventämään sitä. Paikkojen ja yhteisöiden havainnoiminen ei ole systemaattista. Arvelen, että tässä kirjassa kyseessä on nimenomaan askel kohti empiriaa, sillä systemaattisessa teologiassa empirialla olisi paljon enemmän annettavaa, jos aineiston kerääminen ja analyysi suoritetaan syvällisemmällä metodologisella otteella. Odotankin mielenkiinnolla Katongolen seuraavia julkaisuita.

Katongolen kirja on spiritualiteetiltaan syvälinen, teologialtaan avoimen katolinen ja tyyliltään kanta-aottava ja mukaansatempaava. Sitä voi lukea, vaikkei olisikaan teologian, Afrikan politiikan tai Afrikan-tutkimuksen asiantuntija, joskin tietopohja näillä aloilla auttaa hahmottamaan tekstien eri kerroksia. Tekstin lukeminen nykypäivän Euroopan näkökulmasta on kylmäävää: esimerkiksi Ruandassa heimojakoa luotiin ja ylläpidettiin kolonialistisen ja jälkikolonialin vallankäytön välineenä karmeine seurauksin, eikä kristillisestä uskosta ollut väkivallan jarrumieheksi. Nykyään Euroopassa lietsotaan jälleen tribalismia, jossa kristinuskoa käytetään keppihevosenä, vaikka edelliset kansallisuuskiihkoilut veivät perikatoon. Katongolen pohdinnat avaavat uusia näkökulmia myös oman mantereemme tilanteeseen.

Mika Vähäkangas, missiologian ja ekumeniikan professori, Lundin yliopisto

**LUCINDA MOSHER & DAVID MARSHALL (ED.)
Sin, Forgiveness, and Reconciliation: Christian and Muslim Perspectives.
Washington, DC:
Georgetown University Press 2016. 145 s.**

Canterburyn arkkipiispan vuonna 2002 alullepanema ja vuonna 2013 Georgetownin yliopiston alaisuuteen siirtynyt Building Bridges Seminar kokoaa vuosittain yhteen akateemisia ja tunnustavia kristittyjä ja muslimeja. *Sin, Forgiveness, and Reconciliation* -teos on kolmastoista toimintaa esittelevä ja raportoiva julkaisu. Sen taustalla on huhtikuussa 2014 järjestetty samanaiheinen seminaari.

Julkaisu sisältää kokoontumisessa käytetyt valmistellut puheenvuorot mukailen seminaarin ohjelmaa. Johdannon jälkeen Veli-Matti Kärkkäinen ja Jonathan A. C. Brown tarjoavat yleiskatsauksen teoksen teemoihin sekä kristillisen että islamilaisen teologian näkökulmista. Loput teoksesta jakautuu kolmeen lukuun, jotka käsittelevät erikseen kolmea teemaa: syntiä, anteeksiantoa ja sovinnon tekemistä. Kukin alaluku sisältää kristillisestä ja islamilaisesta näkökulmasta aihetta lähestyvän esitelmän sekä aihepiiriin liittyvät raamatun- ja koraanitekstit, joihin osallistujat ovat perehtyneet etukäteen.

Seminaarityöskentelyn keskeisimmäksi anniksi määritellään esitelmää seurannut keskustelu, jota julkaisu dokumentoi vain kursorisesti (s. 125–137). Anonymiteettia suojaavien Chatham House -sääntöjen pohjalta on ymmärrettävää, että ryhmän sisäisiä keskusteluita on miltei mahdotonta tuoda seminaariin osallistumattomien kuultavaksi. Osatonkin lukija aistii, että työskentelyn ainutlaatuisuus ei perustu julkaistuihin puheenvuoroihin vaan keskusteluihin, jotka niitä ovat seuranneet. Olisi toivottavaa, että